

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУК УКРАЇНИ
ДОНБАСЬКА ДЕРЖАВНА МАШИНОБУДІВНА АКАДЕМІЯ
Кафедра математики та моделювання

Затверджую:

Дека́н факультету
машинобудування

Валерій КАССОВ

«26» червня 2023р.

Гарант освітньої програми:

Кандидат фіз.-мат. наук, доцент

Ольга РОВЕНСЬКА

«20» червня 2023р.

Розглянуто і схвалено на засіданні
кафедри математики та моделювання
Протокол №16 від 20.06.2023р.

В.о. зав. кафедри

Ольга РОВЕНСЬКА

РОБОЧА ПРОГРАМА

«Основи лекторської майстерності»

галузь знань **01 Освіта/Педагогіка**

спеціальність **014 Середня освіта (Математика)**

ОПП (магістр) Математика

кваліфікація Магістр середньої освіти (математика).

Вчитель математики та економіки.

Розробник: О.О. Чумак, канд. пед. наук, доцент

Розроблено за підтримки громадської організації «Smart Maths»

<http://formathematics.com/>

2023-2024 навчальний рік

1. РОЗПОДІЛ ГОДИН

Форма навчання	Кредитів ECTS	Годин	Аудиторних годин				Самост. робота	Розподіл за семестрами			
			Лекції	Практичні	Лабораторні	Всього		Екзамени	Заліки	ДЗ	Курсова робота
1 сем	3	90	15/4	15/0	–	30/4	60/86		+		
Всього	3	90	15/4	15/0	–	30/4	60/86		+		

2. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Мета дисципліни полягає у ознайомленні студентів із принципами методики викладання математики у вищій школі та формуванні їхньої лекторської майстерності через залучення студентів до аналізу найважливіших навчально-виховних ситуацій та показу ролі ораторського, лекторського, акторського мистецтва учителя та викладача.

Основне завдання курсу полягає у: наданні студентам знань теоретичних положень основ лекторської майстерності; допомозі студентам постановки голосу, вироблення чіткої артикуляції, дикції, красивої фігури, класичної постави голови шляхом індивідуальних та групових занять; практичному оволодінні стратегіями й техніками мовлення; формуванні професійно-педагогічної позиції, потреби у самовдосконаленні; формуванні освіченої, творчої особистості майбутнього вчителя.

Програмні компетентності
<i>Загальні</i>
<p>Практична робота: розуміння предметної області та професійної діяльності, здатність застосовувати професійні знання у практичних ситуаціях, аналізувати, досліджувати та презентувати свій досвід.</p> <p>Творчість та інновації: здатність створювати та передавати нові ідеї, генерувати інноваційні рішення відомих проблем або дослідницьких ситуацій.</p> <p>Відповідальність, робота в команді та лідерство: навички міжособистісної взаємодії, здатність оцінювати та забезпечувати якість виконуваних робіт, вміння переконувати та надихати колектив.</p> <p>Інформаційні технології: засвоєння нових знань, оволодіння сучасними інформаційними технологіями.</p> <p>Розвиток та самовдосконалення: здатність проводити самооцінку та аналіз власних досягнень, здатність до самоосвіти та вдосконалення професійних навичок.</p>
<i>Фахові</i>
<p>Професійні навички: здатність застосовувати сучасні методи й освітні технології навчання, аналізувати особливості сприйняття та засвоєння учнями і студентами навчальної інформації з метою прогнозу ефективності та корекції освітнього процесу.</p> <p>Психолого-педагогічні вміння: здатність здійснювати психолого-педагогічний супровід процесу навчання, проектувати цілісний освітній процес навчання, виховання та самовдосконалення учнів.</p> <p>Інформаційні освітні технології: здатність до використання сучасних методів навчання, пов'язаних із використанням ІКТ і STEM технологій: мультимедійне навчання; комп'ютерне програмоване навчання; інтерактивне навчання; дистанційне навчання; використання Інтернет-технологій.</p> <p>Професійна комунікація: здатність спілкуватися державною та іноземною мовами у відповідності до професійної ситуації.</p>

Завдання вивчення дисципліни

Завдання дисципліни

Завдання вивчення дисципліни визначаються програмними результатами навчання, а саме випускник магістратури має опанувати здатностями:

«Запам'ятовування, знання»	Знання різних психолого-педагогічних і комунікаційних теорій, теорії виховання, сучасної освітньої парадигми.
«Розуміння»	Виділяти різні теорії в області наукового менеджменту та ділового адміністрування, інструменти та стратегії, виконувати посадові обов'язки з управління освітнім процесом, вміти використовувати державні документи з питань виховання та освіти. Критично осмислювати проблеми освітньої діяльності в тому числі на межі предметних галузей.
«Уміння та застосування знань»	Організовувати навчальну, дослідницьку та виховну діяльність, планувати організацію і проведення наукових досліджень за освітньою програмою.
«Оцінювання та «створення (творчість)»	Проводити наукові дослідження під керівництвом наукового консультанта-наставника.
«Комунікація»	Зрозуміло і недвозначно доносити власні висновки, а також знання та пояснення, що їх обґрунтовують, до фахівців і нефахівців, зокрема до осіб, які навчаються.
«Автономія та відповідальність»	ПРН 18. Усвідомлювати відповідальність за розвиток професійного знання і практик, оцінку стратегічного розвитку колективу ПРН 19. Усвідомлювати необхідність подальшого навчання, вивчення, аналізу, узагальнення та поширення передового педагогічного досвіду, систематично підвищувати свою професійну кваліфікацію.

У результаті вивчення навчальної дисципліни:

у когнітивній сфері студент має бути здатний продемонструвати:

- знання специфіки предмета, його роль в системі гуманітарних наук;
- становлення та розвиток ідей лекторської майстерності в історії зарубіжної та вітчизняної педагогічної думки;
- своєрідність лекторської майстерності, її специфічні риси;
- зовнішні і внутрішні показники лекторської майстерності;
- сутність основних напрямів формування лекторської майстерності педагога;
- елементи ораторської мистецтва в педагогічній діяльності;
- механізми формування внутрішніх та зовнішніх процесів особистісного становлення як потреби в самореалізації, самоутвердженні в творчій діяльності;
- систему професійно важливих якостей вчителя-майстра.

в афективній сфері студент має бути здатний:

- здійснювати самоаналіз педагогічних дій;
- здійснювати педагогічне спілкування – основу професійної діяльності вчителя;
- керувати собою і через себе – всіма компонентами педагогічної діяльності;
- робити натхненними знання, висловлюючи власний погляд на світ;
- легко вступати в контакт;
- викликати позитивні емоції у співрозмовника;
- активно впливати на співрозмовника;
- прогнозувати розвиток особистості з орієнтацією на позитивне;
- генерувати незвичні ідеї;

у психомоторній сфері студент має бути здатний:

- конструювати оригінальні педагогічно доцільні прийоми взаємодії;
- створювати атмосферу взаємної довіри, поваги, допомоги, співробітництва та співтворчості;
- дотримуватись в своїй діяльності професійно-педагогічних етичних норм;
- підтримувати й формувати сприятливий для успішної педагогічної діяльності соціально-психологічний клімат у колективі;
- попереджати й знаходити ефективні варіанти розв'язання педагогічних конфліктів;
- використовувати закони майстерності актора у навчально-виховному процесі;
- володіти технікою мовлення і використовувати мовленнєві уміння у педагогічному спілкуванні;
- володіти своїм психофізичним апаратом;
- використовувати закони режисерського мистецтва на заняттях та у виховних заходах.

Попередніми умовами успішного вивчення курсу є цикл теоретичних та практичних дисциплін: «Історії педагогіки», «Загальної педагогіки», «Педагогіки», «Основи педагогічної майстерності», «Методики викладання математики» тощо.

3. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Змістовий модуль 1. Сутність викладацької діяльності педагога.

Тема 1. Сучасний викладач, його діяльність і професійне зростання.

Тема 2. Лекція у вищій школі.

Тема 3. Методика підготовки і композиції лекції.

Тема 4. Методика рецензування матеріалу публічних виступів.

Змістовий модуль 2. Особливості лекторської майстерності викладача вищої школи

Тема 5. Мовлення як основний засіб лекторської майстерності педагога.

Тема 6. Майстерність педагогічного спілкування та педагогічної взаємодії. Педагогічний імідж.

Тема 7. Методика лекційної роботи.

Тема 8. Психологічні аспекти майстерності лектора.

Формулювання спеціальних результатів із їх розподілом за модулями представлені нижче:

Модулі	Зміст програмного результату навчання
Сутність викладацької діяльності педагога	Здобувач вищої освіти здатен: <ul style="list-style-type: none"> - продемонструвати знання специфіки предмета, його роль в системі гуманітарних наук; - продемонструвати знання щодо становлення та розвитку ідей лекторської майстерності в історії зарубіжної та вітчизняної педагогічної думки; - продемонструвати знання щодо своєрідності лекторської майстерності, її специфічні риси; - здійснювати самоаналіз педагогічних дій; - робити натхненними знання, висловлюючи власний погляд на світ; - легко вступати в контакт; - викликати позитивні емоції у співрозмовника; - створювати атмосферу взаємної довіри, поваги, допомоги, співробітництва та співтворчості; - дотримуватись в своїй діяльності професійно-педагогічних етичних норм; - підтримувати й формувати сприятливий для успішної педагогічної діяльності соціально-психологічний клімат у колективі; - попереджати й знаходити ефективні варіанти розв'язання педагогічних конфліктів.

Особливості лекторської майстерності викладача вищої школи	<p>Здобувач вищої освіти здатний:</p> <ul style="list-style-type: none"> - продемонструвати сутність основних напрямів формування лекторської майстерності педагога; - продемонструвати елементи ораторської мистецтва в педагогічній діяльності; - продемонструвати механізми формування внутрішніх та зовнішніх процесів особистісного становлення як потреби в самореалізації, самоутвердженні в творчій діяльності; - продемонструвати систему професійно важливих якостей вчителя-майстра. - здійснювати педагогічне спілкування – основу професійної діяльності вчителя; - керувати собою і через себе – всіма компонентами педагогічної діяльності; - активно впливати на співрозмовника; - прогнозувати розвиток особистості з орієнтацією на позитивне; - генерувати незвичні ідеї; - конструювати оригінальні педагогічно доцільні прийоми взаємодії; - використовувати закони майстерності актора у навчально-виховному процесі; - володіти технікою мовлення і використовувати мовленнєві уміння у педагогічному спілкуванні; - володіти своїм психофізичним апаратом; - використовувати закони режисерського мистецтва на заняттях та у виховних заходах.
---	--

4. СТРУКТУРА ТА ТЕХНОЛОГІЧНА КАРТА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

4.1 Технологічна карта навчальної дисципліни

Види занять		Всього	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	
А уд ит ор ні	Лекції	15	2		2		2		2		1		2		2		2	
	Практичні	15		2		2		2		2	1	2		2		2		
	Лабораторні																	
	Індивідуальні																	
	Поточ. контр.						+		+					+			+	
	Контр.роб.(ТО)							+									+	
	Модул. контр								M1									M2
	Захист курсов																	
	Захист лабор.																	
	Консультації																	
	Атестації																	
	Всього	30	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
Са мо сті йні	Курс. проект.																	
	Підгот. до зан	60	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	
	Розрах.-граф.																	
	Консультації																	
	Експерсії																	
Всього	60	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	
Навчальне навантаження студентів	90	6	6	6	6	6	6	6	6	6	6	6	6	6	6	6	6	

Підсумковий контроль – залік

4.2 Структура навчальної дисципліни

№ з/п	Назви змістових модулів і тем	Кількість годин (денна форма)				
		Усього	В т.ч.			
			Л	П (С)	Лаб	СРС
Змістовий модуль 1 «Сутність викладацької діяльності педагога»						
1	Сучасний викладач, його діяльність і професійне зростання	11	2	2		7
2	Лекція у вищій школі	12	2	2		8
3	Методика підготовки і композиції лекції	11	2	2		7
4	Методика рецензування матеріалу публічних виступів	11	2	2		7
Змістовий модуль 2 «Особливості лекторської майстерності викладача вищої школи»						
5	Мовлення як основний засіб лекторської майстерності педагога	10	1	1		8
6	Майстерність педагогічного спілкування та педагогічної взаємодії. Педагогічний імідж	11	2	2		7
7	Методика лекційної роботи	12	2	2		8
8	Психологічні аспекти майстерності лектора	12	2	2		8
Усього годин		90	15	15		60

Л – лекції, П (С) – практичні (семінарські) заняття, Лаб – лабораторні заняття, СРС – самостійна робота студентів.

5. САМОСТІЙНА РОБОТА

Уміння студентів самостійно працювати над вивченням конкретного предмета – важливий чинник підвищення якості підготовки спеціалістів.

Самостійна робота студента (денна форма навчання) включає підготовку до практичних занять; самостійне опрацювання додаткової літератури та питань для самоконтролю засвоєння змісту навчального матеріалу, а також підготовку рефератів, есе, доповідей та самостійних домашніх (творчих) завдань за тематикою, що наведено у методичних вказівках до самостійної роботи – Режим доступу : <http://www.dgma.donetsk.ua/metodichne-zabezpechennya-osvitno-profesiyna-programa-serednya-osvita-matematika.html>

Враховуючи це, рекомендуються наступні **форми організації самостійної роботи студентів:**

- підготовка до практичних занять;
- самостійне опрацювання додаткової літератури до тем лекційного курсу і практичних (семінарських) занять, а також літератури для підготовки самостійного домашнього завдання;
- підготовка доповідей, рефератів та есе за тематикою лекцій і семінарів;
- самостійне опрацювання питань для самоконтролю засвоєння змісту лекційного матеріалу з курсу.

5.1 Перелік тем для самостійного вивчення

№ з/п	Вид і тема заняття
Змістовий модуль 1. Сутність викладацької діяльності педагога	
1	Викладачі й студенти: парадокси спілкування
2	Стили, моделі, бар'єри й ускладнення комунікації викладача

3	Особливості вербальних засобів професійно-педагогічної комунікації, культури їх застосування фахівців, що відповідають базовій фаховій підготовці магістрів
4	Методична творчість лектора
Змістовий модуль 2. Особливості лекторської майстерності викладача вищої школи	
5	Історія ораторського мистецтва
6	Вироблення стилю публічних виступів
7	Рольова гра “Спілкування в дії”
8	Методи самодіагностики комунікативних умінь

5.2 Розрахунок часу для самостійної роботи студента за видами

№ з/п	Вид роботи	Кількість годин
1	Опрацювання програмного матеріалу, що викладається на лекціях	20
2	Підготовка до практичних занять	10
3	Виконання індивідуальних завдань (рефератів, творчих, розрахунково-графічних робіт, презентацій тощо)	10
4	Підготовка до контрольних заходів (модульна контрольна робота)	10
5	Підготовка самостійного домашнього завдання	10
Разом		60

Самостійна робота виконується у відповідності до методичних вказівок до самостійної роботи студента.

6. ІНДИВІДУАЛЬНІ ЗАВДАННЯ

Метою індивідуального завдання є ґрунтовне усвідомлення суттєвих властивостей основних понять курсу, закріплення основних теоретичних понять та формування практичних вмінь студентів.

Виконання індивідуального завдання передбачає розв’язання студентами задач з методичних посібників за наступними темами:

№ з/п	Назва теми або тем, з яких виконується індивідуальне завдання	Назва і вид індивідуального завдання
1	Сучасний викладач, його діяльність і професійне зростання.	Формування іміджу викладача.
2	Лекція у вищій школі	Методична творчість лектора.
3	Методика підготовки і композиції лекції.	Вироблення стилю публічних виступів.
4	Методика рецензування матеріалу публічних виступів.	Комунікативні здібності та їх роль у педагогічній діяльності.
5	Мовлення як основний засіб лекторської майстерності педагога.	Удосконалення дикції, дихання та голосу.
6	Майстерність педагогічного спілкування та педагогічної взаємодії. Педагогічний імідж.	Прийоми підготовки та проведення доповідей та інших публічних виступів.
7	Методика лекційної роботи.	Методика підготовки повідомлень. Методика проголошення промов.
8	Психологічні аспекти майстерності лектора.	Методика виховання культури мислення лектора.

7. МЕТОДИ НАВЧАННЯ

Підвищенню ефективності вивчення курсу сприяє використання системи евристичного навчання. Перевагу слід надати наступним формам навчання:

- а) лекції: інформативні, аналітичні, проблемні;
- б) евристичний семінар, практичні, лабораторні заняття, тренінги.

Доцільні методи навчання: мозкові атаки, метод проєктів, рольові та дидактичні ігри, евристичні бесіди та ін.

Крім того, під час викладання курсу використовуються наступні методи навчання:

- бесіда – для усвідомлення за допомогою діалогу нових явищ, понять;
- ілюстрація – для розкриття предметів і процесів через їх символічне зображення (малюнки, схеми, графіки);
- індуктивний метод – для вивчення явищ від одиничного до загального;
- дедуктивний метод – для вивчення навчального матеріалу від загального до окремого, одиничного.

8. ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

8.1 Критерії оцінювання. Критерієм успішного проходження підсумкового оцінювання є досягнення мінімального порогового балу. Оцінювання навчальних досягнень студентів здійснюється на основі використання модульно-рейтингової системи оцінювання. Розподіл балів за різними видами робіт та шкала оцінювання представлені у таблиці 9.

8.2. Засоби оцінювання. Засоби оцінювання та методи демонстрування результатів навчання за даним курсом є усні опитування на практичних та лекційних заняттях, тестові завдання, реферати, доповіді, есе, індивідуальні завдання, письмові контрольні роботи.

9. РОЗПОДІЛ БАЛІВ, ЯКІ ОТРИМУЮТЬ СТУДЕНТИ

№	Назва і короткий зміст контрольного заходу	Мах балів	Характеристика критеріїв досягнення результатів навчання для отримання максимальної кількості балів
1	Індивідуальне завдання до модулю №1	20	Студент здатний охарактеризувати сутність викладацької діяльності педагога, володіє методикою підготовки до лекції
2	Модульна контрольна робота №1	30	Студент виконав всі завдання контрольної роботи, що відповідають змістовному модулю №1
3	Індивідуальне завдання до модулю №2	20	Студент володіє вмінням педагогічного спілкування та інструментами лекторської майстерності.
4	Модульна контрольна робота №2	30	Студент виконав всі завдання контрольної роботи, що відповідають змістовному модулю №2
Поточний контроль		100	-
Підсумковий контроль		100	Студент виконав тестові завдання та навів аргументовані відповіді на ситуаційні завдання, що відповідають програмним результатам навчання з дисципліни
Всього		100	-

За участь у науковій роботі, участь в олімпіадах і конкурсах студенту можуть призначатися додаткові бали до загального рейтингу за рішенням адміністрації факультету.

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка за національною шкалою	
	для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	відмінно	зараховано
82-89	добре	
74-81		
64-73	задовільно	
55-63		
35-54	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
1-34	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

10. РЕКОМЕНДОВАНІ ІНФОРМАЦІЙНІ ДЖЕРЕЛА

Базові

1. Андрощук А.Г. Освіта у країнах європейської спільноти: структура і управління// Проблеми науки. — 2000. №8. — С. 54-60.
2. Болонський процес у фактах і документах/ Упорядники Степко М.Ф., Болюбаш Я.Я., Шинкарук В.Д., Грубінко В.В., Бабин І.І. Київ-Тернопіль: Економічна думка, 2003. — 52 с. (www.tspu.edu.ua)
1. Винник В. 100 порад: як отримати задоволення від роботи і уникнути емоційного вигорання / В. Винник. — К. : Літера ЛТД, 2010. — 174 с.
2. Волкова Н. П. Педагогіка : навчальний посібник / Н. П. Волкова. — К. : ВЦ «Академія», 2003.— 616 с.
3. Волкова Н. П. Професійно-педагогічна комунікація : навч. посіб. / Н. П. Волкова. — К. : ВЦ «Академія», 2006. — 256 с.
4. Гуревич Р. С. Компетентнісна освіта у вищій педагогічній школі : метод. посібн. / Р. С. Гуревич, М. Ю. Кадемія, Л. С. Шевченко. — Вінниця, 2010. — 166 с.
5. Зязюн І. А. Краса педагогічної дії : навч. посібник для вчит., аспір., студ. середніх і вищих навч. закладів / І. А. Зязюн, Г. Н. Сагач. — К. : АПН України, 1997. — 302 с.
6. Мазоха Д. С. На шляху до педагогічної професії. Вступ до спеціальності : навч. посібник для студ. вузів / Д. С. Мазоха. — К. : Центр. навч. л-ри., 2005. — 168 с.
7. Отич О. М. Мистецтво у змісті професійної підготовки майбутнього педагога професійного навчання / О. М. Отич. — Полтава : ІнтерГрафіка, 2005. — 200 с.
8. Педагогічна майстерність: хрестоматія: навч. посібник для студ. ВПНЗ ; за ред. І.А. Зязюна.— К. : Вища школа, 2006. — 606 с.
9. Сисоєва С. О. Основи педагогічної творчості вчителя : навчальний посібник. — К. : ІСДОУ, 1994. — 112 с.
10. Сисоєва С. О. Педагогічна творчість : монографія / С. О. Сисоєва. — Х. — К. : Книжкове видав. «Каравела», 1998. — 150 с.
11. Стельмахович М. Г. Українська народна педагогіка : навчально- методичний посібник / М. Г. Стельмахович. — К. : Фірма «Віпол», 1997. — 231 с.
12. Сухомлинський В. О. Серце віддаю дітям // Вибрані твори : у 5-ти т. / В. О. Сухомлинський. — К. : Рад. шк., 1977. — Т-3. — С. 7-282.
13. Сухомлинський В. О. Сто порад вчителю / В. О. Сухомлинський. — К. : Рад. школа, 1984. — 254 с.

14. Фіцула М. М. Вступ до педагогічної професії : навч. посібник для студ. вищ. пед. закладів освіти. / М. М. Фіцула. – 2-е вид. – Тернопіль : «Навчальна книга – Богдан», 2003. – 136 с.
15. Щербань П. М. Прикладна педагогіка : навч.-метод. посіб. – К. : Вища школа, 2002. – 215 с.

Методичне забезпечення

1. Власенко К. Конспект лекцій з методики навчання математики // Посібник для студентів математичних спеціальностей педагогічних та класичних університетів. — Краматорськ : ДДМА, 2020.
2. Власенко К. Основи лекторської майстерності методичні вказівки до семінарських занятьта самостійної роботи для студентів спеціальності 014 Середня освіта (математика) – Краматорськ : ДДМА, 2021.
3. Власенко К. Методика навчання математики. – Електронний ресурс. Режим доступу : <http://vmdbi.net.ua/%d0%bc%d0%b5%d1%82%d0%be%d0%b4%d0%b8%d0%ba%d0%b0-%d0%bd%d0%b0%d0%b2%d1%87%d0%b0%d0%bd%d0%bd%d1%8f-%d0%bc%d0%b0%d1%82%d0%b5%d0%bc%d0%b0%d1%82%d0%b8%d0%ba%d0%b8/>
4. Vlasenko K. Methods for Teaching Mathematics to Students in Technical Universities. Online available from <http://formathematics.com/courses/imt/mnmtzvo-en/>
5. Vlasenko K., Lovianova, I., Chumak O., Sitak, I., Kondratyeva, O. Personal e-learning environment of the maths teacher. Online available from <http://formathematics.com/courses/imt/personal-e-learning-environment-of-the-maths-teacher/>

Інформаційні ресурси

1. Все для учителя – все бесплатно [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.uroki.net>.
3. Мешко Г. М. Вступ до педагогічної професії («Академвидав») / Г. М. Мешко [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://academia-pc.com.ua/product/216>.
4. Педагогічна культура вчителя : презентація [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.slideshare.net/stecenko_nm/6-2253966.
5. Радченко Є. С. Формування іміджу педагога – вимога сучасності [Електронний ресурс] / Є. С. Радченко. – Режим доступу : www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/Ppog/2008_7_1.pdf.
6. Офіційний сайт Міністерства освіти і науки України: <http://www.mon.gov.ua>